

2. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS

Izvirzot kvalitātes mērķus ūdensobjektiem un izstrādājot pasākumu programmas, jāņem vērā, ka daļa no šiem ūdeņiem ietilpst aizsargājamās teritorijās. Arī kāda ūdensobjekta daļa var būt aizsargājama. Lai katrā upju baseinu apgabalā apzinātu visas šādas vietas, Ūdens struktūrdirektīva uzdod izveidot aizsargājamo teritoriju reģistru. Tā kā šīs direktīvas izpratnē jēdziens “aizsargājamās teritorijas” ir plašāks nekā to tradicionāli saprotam ar dabas rezervātiem, nacionālajiem parkiem, liegumiem u.tml., reģistrā jāietver šādi teritoriju veidi:

- ❑ vietas, kur iegūst cilvēku patēriņam paredzēto (dzeramo) ūdeni;
- ❑ teritorijas, kas izveidotas ekonomiski nozīmīgu ūdens dzīvnieku sugu aizsardzībai;
- ❑ rekreācijas ūdeņi, arī peldvietas;
- ❑ teritorijas, kuras ir īpaši jutīgas pret piesārņojuma radīto slodzi, to skaitā īpaši jutīgās teritorijas, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes

aizsardzībai no lauksaimnieciskas darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem (turpmāk – nitrātu jutīgās teritorijas), un īpaši jutīgās teritorijas, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai (turpmāk – notekūdeņu jutīgās teritorijas);

- ❑ īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās ūdeņu stāvokļa uzturēšana vai uzlabošana ir būtisks to aizsardzības priekšnoteikums (1.).

2.1. tabulā ir minēts aizsargājamo teritoriju reģistrā iekļaujamo vietu skaits katrā apgabalā. Nitrātu jutīgajā teritorijā ietilpst tabulā minētie četri rajoni. Tā kā par notekūdeņu jutīgo teritoriju ir atzīta visa Latvija, šis aizsargājamo teritoriju veids tabulā nav norādīts.

2.1. tabula. Aizsargājamo teritoriju skaits upju baseinu apgabalos

Upju baseinu apgabals	Dzeramā ūdens ņemšanas vietas	Nitrātu jutīgās teritorijas	Peldvietas	Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas	Zivju aizsardzībai nozīmīgie ūdeņi	
					Ezeri	Upes
Daugavas	299	Rīgas rajons	2	116	8	2
Gaujas	103	-	11	75	1	10
Lielupes	562	Bauskas, Dobeles, Jelgavas rajoni	11	38	1	4
Ventas	418	-	13	72	4	10
Kopā:	1382	-	37	301	14	26

2.1. DZERAMĀ ŪDENS ŅEMŠANAS VIETAS

Ūdens struktūrdirektīva uzdod aizsargājamo teritoriju reģistrā ietvert visus ūdensobjektus no kuriem vidēji iegūst vairāk nekā 10 m³ ūdens dienā vai kurus ūdensapgādei izmanto vairāk nekā 50 personas, kā arī ūdensobjektus, kurus minētajiem nolūkiem paredzēts izmantot nākotnē.

Latvijas likumdošanā ir noteikti tikai divi virszemes ūdensobjekti, kurus izmanto dzeramā ūdens ieguvei. Tie nosaukti Ministru kabineta (MK) 2002. gada 12. marta noteikumu Nr. 118 "Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti" 5. pielikumā:

- Rīgas HES ūdenskrātuve;
- Mazais Baltezers, kura ūdeņus izmanto mākslīgai pazemes ūdeņu papildināšanai (13.).

Lai atlasītu aizsargājamo teritoriju reģistrā iekļaujamās pazemes ūdens ņemšanas vietas, izmantoti šādi kritēriji:

- vietu izmanto centralizētai ūdensapgādei, jo individuālās ūdensapgādes gadījumā vidējais ieguves apjoms parasti nepārsniedz 10 m³ dienā;
- vietai ir noteikta aizsargjosla.

Aizsargjoslas ap ūdens ņemšanas vietām nosaka, lai nodrošinātu ūdens resursu saglabāšanos un atjaunošanos, kā arī samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz iegūstamo ūdens resursu

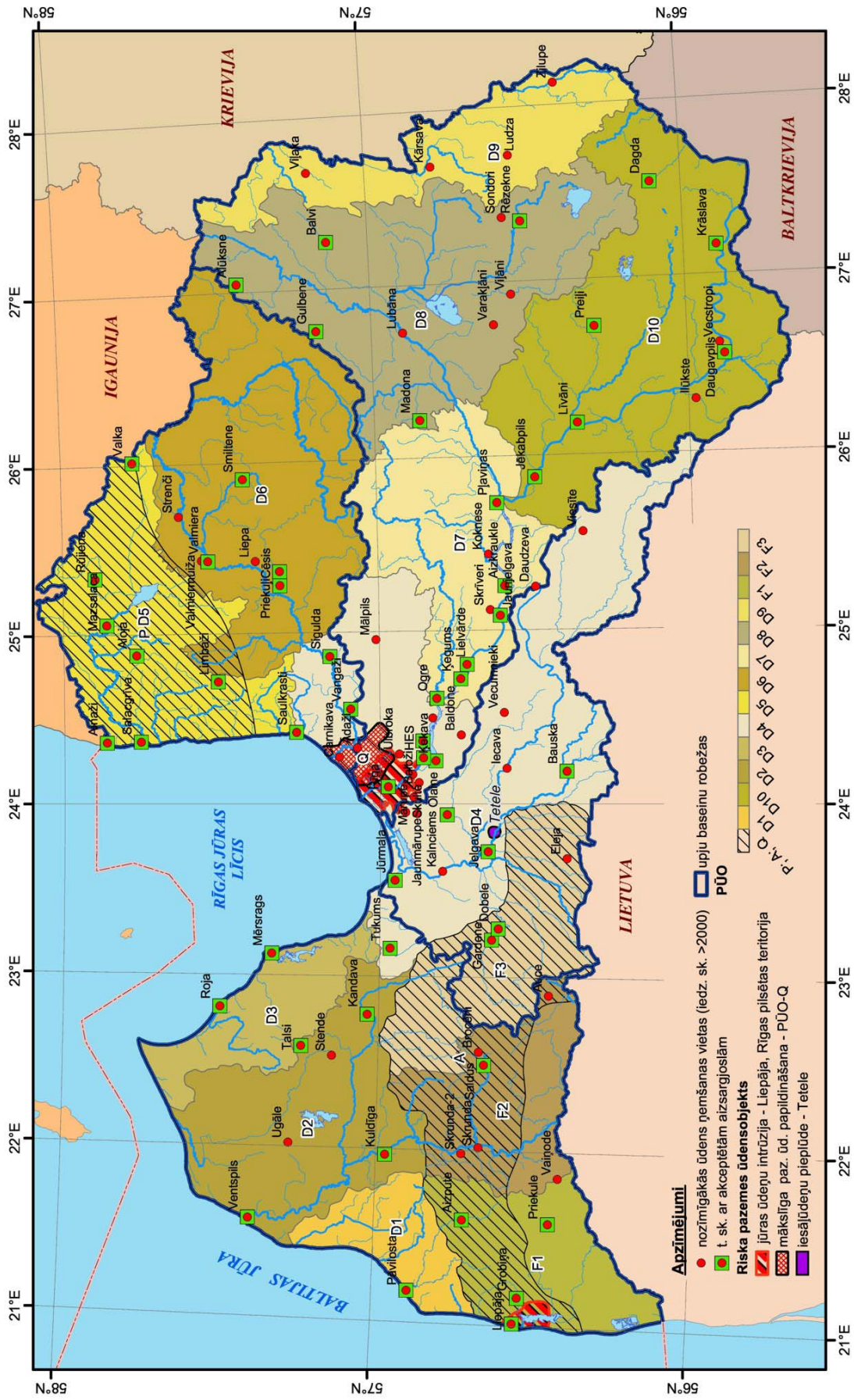
kvalitāti visā ūdensgūtnes ekspluatācijas laikā (ne mazāk kā 25 gadi). Metodiku, kā izveidojamas aizsargjoslas, tajās nosakāmos ierobežojumus un joslu platību nosaka MK 2004. gada 20. janvāra noteikumi Nr. 43 "Aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas vietām noteikšanas metodika".

Pašlaik aizsargjoslas ir noteiktas 1288. urbumiem, kā arī 92 pazemes ūdeņu atradnēm, ko izmanto centralizētai ūdensapgādei gūtnes. No tām:

- Daugavas apgabalā – 40;
- Gaujas apgabalā – 19;
- Lielupes apgabalā – 14;
- Ventas apgabalā - 19.

Šo pazemes ūdens atradņu izvietojums redzams 2.1.1. attēlā.

Plašāka informācija par pazemes ūdeņu atradnēm ir atrodamā Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras Derīgo izrakteņu atradņu kadastrā, ūdensapgādes uzņēmumos un Sabiedrības veselības aģentūras reģionālajās nodaļās.

2.1.1. attēls. Pazemes ūdens atradnes ar akceptējam aizsargjoslām

2.2. ĪPAŠI JUTĪGĀS TERITORIJAS

Īpaši jutīgas teritorijas, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem uzdod izveidot Nitrātu Direktīva 91/676/EEK. Tās mērķis ir samazināt ūdens piesārņojumu ar lauksaimnieciskās izcelsmes nitrātiem un novērst šādu piesārņojumu nākotnē. Tāpēc direktīva uzdod reglamentēt slāpekļa savienojumu uzglabāšanu un iestrādi augsnē, izveidot labas lauksaimniecības prakses nosacījumus un noteikt, kādām teritorijām, kurās nonāk ar nitrātu savienojumiem piesārņoti ūdeņi, nepieciešama īpaša aizsardzība (9.).

MK 2001. gada 18. decembra noteikumi Nr. 531 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” nosaka kritērijus nitrātu jutīgo teritoriju izdalīšanai un šo teritoriju robežas - Dobeles, Bauskas, Jelgavas un Rīgas rajonus, izņemot Rīgas un Jūrmalas pilsētu (7.). Pašlaik nitrātu jutīgās teritorijas robeža sakrīt ar šo četru rajonu administratīvajām robežām, bet saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 531 nepieciešamības gadījumā šīs robežas var mainīt. Dobeles, Bauskas, Jelgavas rajons, kā arī daļa no Rīgas rajona atrodas Lielupes un Daugavas apgabalā (sk. 2.2./1. pielikumu) Nitrātu jutīgās teritorijas platība ir 8160,5 km² (5.).

Priekšlikumu atzīt tieši šos rajonus par nitrātu jutīgo teritoriju 1999. – 2000. gadā izstrādāja Latvijas Lauksaimniecības Universitātes Vides un ūdenssaimniecības katedras pārstāvji kopā ar

Dānijas vides konsultāciju firmas NIRAS ekspertiem. Kopprojekts saucās „Nitrātu Direktīvas ieviešana Latvijā” (*Implementation of the EU Nitrates directive into Latvian legislation*). Tā darba gaitā minētos četrus administratīvos rajonus Latvijas centrālajā daļā, kur ir visauglīgākās augsnes un visaugstākā lauksaimniecības intensitāte, atzina par nitrātu jutīgo teritoriju (2.).

Šāda lēmuma pamatā ir vairāki apsvērumi. Bauskas un Jelgavas rajoni atrodas Zemgales līdzenumā. Dobeles rajons izvietots Austrumkursas augstienes austrumu nogāzē, kura pāriet Zemgales līdzenumā. Zemgales līdzenumā ir īpaši svarīgi samazināt nitrātu piesārņojumu, jo augstā gruntsūdeņa līmeņa un noteces īpatnību dēļ mazās upītes nespēj dabiskā ceļā attīrīties no lauksaimniecības radītā piesārņojuma, kas tālāk plūst uz Lielupi un Baltijas jūru.

Zemgale jau kopš seniem laikiem ir saukta par Latvijas maizes klēti, jo šai reģionā ir gan visauglīgākās augsnes Latvijā, gan augkopībai visintensīvāk izmantotās lauksaimnieciskās zemes (aptuveni 364 tūkst. ha jeb 15 % no visas valsts kopējās lauksaimniecībā izmantojamās zemes; aramzemes īpatsvars tajās ir 87 %) (5.). Nitrātu jutīgajā teritorijā atrodas aptuveni 24 tūkst. lauku saimniecību, kas ir ap 14 % no visām lauku saimniecībām valstī. No tām ar lopkopību nodarbojas nepilni divi tūkstoši saimniecību (5.). 2.2.1.tabulā redzams mājlopu un putnu kopskaits rajonos, kuri ietilpst nitrātu jutīgajā teritorijā.

2.2.1. tabula. Mājlopu un putnu kopskaits nitrātu jutīgās teritorijas saimniecībās 2003. gadā (4.)

Rajons	Liellopi	Cūkas	Mājputni (tūkst.)
Bauskas	12 722	24 342	1485,4
Dobeles	14 453	23 197	37,6
Jelgavas	12 959	18 636	38,9

Direktīva 91/271/EEK uzdod katrai dalībvalstij noteikt **īpaši jutīgās teritorijas, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu**

attīrīšanai, izvirza kritērijus šādu teritoriju izvēlei, kā arī apraksta, kā tās aizsargāt un kā samazināt notekūdeņu radīto piesārņojumu (12.).

MK 2002. gada 22. janvāra noteikumi Nr. 34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdeņī” nosaka notekūdeņu jutīgās teritorijas, to izveides kritērijus, apsaimniekošanas kārtību un robežas. Saskaņā ar šiem noteikumiem visa Latvija ir atzīta par notekūdeņu jutīgu teritoriju, un tās robežas sakrīt ar mūsu valsts sauszemes robežām (11.). Šāds

2.3. PELDVIETU ŪDEŅI

Direktīva 76/160/EEK par peldvietu ūdeņiem nosauc visus saldūdeņus vai to daļas, kā arī jūras ūdeņus, kuros peldēties atļāvušas dalībvalstu atbildīgās iestādes vai kuros peldēties nav aizliegts un to parasti dara liels skaits peldētāju (8.). Tātad par peldvietu būtu uzskatāma ikviena daudzu cilvēku apmeklēta pludmale. Lai informētu iedzīvotājus un tūristus par vietām, kurās var droši peldēties, ES dalībvalstis veido oficiālu peldvietu sarakstu. MK 1998. gada 1. septembra noteikumi Nr. 300 „Peldvietu iekārtošanas un higiēnas noteikumi” nosaka vispārīgas peldvietu iekārtošanas un higiēnas prasības un peldvietu ūdens kvalitātes normatīvus. Šie noteikumi neattiecas uz tādām ūdenstilpēm un ūdenstecēm, kas atpūtai tiek izmantotas neorganizēti un nekontrolēti. Šobrīd MK noteikumos Nr. 300 Latvijā nosauktas tikai 37 peldvietas pie Baltijas jūras un Rīgas līča (sk. 2.3.1.tabulu un 2.2./1. pielikumu) (6.).

Latvija ir iesaistījies Zilā karoga programmā. Zilo karogu pludmale iegūst, ja tajā ir izpildītas

lēmums pieņemts, ņemot vērā HELCOM rekomendācijas, Latvijas upju un ezeru piesārņotību un eitrofikāciju kā vienu no Latvijas ūdeņu prioritārām problēmām. Tātad notekūdeņi atbilstoši Direktīvas 91/271/EEK prasībām jāattīra visu četru apgabalu teritorijās.

starptautiski noteiktas ūdens kvalitātes, vides informācijas, labiekārtojuma un servisa prasības. 2004. gadā Latvijā Zilā karoga sertifikātu ieguva četras pludmales – Liepājas pašvaldības pludmale, Ventspils pašvaldības pludmale, Jūrmalas pašvaldības Majoru un Bulduru pludmales (10.). 2004. gadā iekšzemes peldvietu augstāko kvalitātes sertifikātu saņēma Lielā Stropu ezera peldvieta, kas atrodas Daugavpils tuvumā.

Kā jau iepriekš minēts, Latvijā nav oficiāli noteiktas iekšzemes peldvietas, tāpēc pašlaik aizsargājamo teritoriju reģistrā ietvertas tikai 37 jūras peldvietas. 2001. – 2002. gadā Sabiedrības veselības aģentūra sadarbībā ar vietējām pašvaldībām apzināja iekšzemes peldvietu sarakstā iekļaujamās vietas. Veselības ministrijas darba grupa gatavo grozījumus MK noteikumos Nr. 300, ar kuriem paredzēts nozīmīgi paplašināt peldvietu sarakstu, ietverot tajā vairāk nekā 200 iekšzemes peldvietas. Tiklīdz šie grozījumi stāsies spēkā, arī aizsargājamo teritoriju reģistrā iekļautais saraksts tiks paplašināts.

2.3.1. tabula. Baltijas jūras un Rīgas jūras līča peldvietas (6.)

Jūrmala	Asari	Rīga	Vakarbuļļi	
	Bulduri		Vecāķi	
	Dubulti		Rīgas rajons	Ārstniecības centrs "Inčupe"
	Dzintari			Kalngale
	Jaunķemeri			Pabaži
	Kauguri			Saulkrasti
	Lielupe			Saulkrastu centrs
	Majori			Zvejniekciems
	Melluži			Talsu rajons
	Pumpuri		Mērsrags	
	Vaivari		Roja	
			Upesgrīva	
Liepāja	Dienvidrietumu pludmale	Tukuma rajons	Abragciems	
	Pludmale pie stadiona		Klapkalnciems	
Limbažu rajons	Ainaži		Ķesterciems	
	Kempings "Melēķi"		Ragaciems	
	Salacgrīva	Ventspils pilsēta un rajons	Jūrkalnes pludmale	
	Skulte		Pilsētas pludmale	
	Tūja		Staldzenes pludmale	

2.4. ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS DABAS TERITORIJAS

Iekļaušanai reģistrā tika izvērtētas visas Latvijā izveidotās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. To skaitā starptautiskas nozīmes mitrāji jeb Ramsāres vietas (14.), kā arī Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*), kas noteiktas atbilstoši Direktīvai 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību un Direktīvai 70/409/EEK par savvaļas putnu aizsardzību.

Natura 2000 "tīklu" veido teritorijas, kas izveidotas, lai aizsargātu Direktīvas 92/43/EEK I. pielikumā noteiktos dabiskos biotopus un II. pielikumā minēto sugu dzīvotnes, vai kas ir vispiemērotākās Direktīvas 70/409/EEK I. pielikumā uzskaitīto putnu sugu aizsardzībai. *Natura 2000* "tīklā" ietvertās teritorijas izvēlētas atbilstoši MK 2002. gada 28. maija noteikumiem Nr. 199 "Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*) izveidošanas kritēriji Latvijā". Saskaņā ar 1993. gada 3. februārī pieņemto likumu "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" Latvijas *Natura 2000* vietu sarakstā ir tikai tādas teritorijas, kam ir juridiski noteikts aizsardzības statuss. Tie ir dabas rezervāti, nacionālie parki, dabas parki, dabas

liegumi, aizsargājamo ainavu apvidi un dabas pieminekļi, kā arī mikroliegumi. Latvijas *Natura 2000* teritoriju sarakstu ir apstiprinājis Vides ministrs ar 2004. gada 13. aprīļa rīkojumu Nr. 102.

Ūdens struktūrdirektīvas pieprasītajā reģistrā ir iekļautas tikai tās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kuras izveidotas, lai saglabātu sugas vai biotopus, kuru aizsardzībai ūdeņu stāvokļa uzturēšana vai uzlabošana ir būtisks priekšnoteikums. Teritorija izveidota, lai:

- aizsargātu virszemes ūdeņu augu un dzīvnieku sugas;
- aizsargātu augu un dzīvnieku sugas, kurām viens vai vairāki dzīves cikla posmi (piem., vairošanās, inkubācija, barošanās) noris ūdenī;
- aizsargātu biotopus, kas pilnībā vai daļēji atrodas virszemes ūdeņos (piem., jūras piekrastes smilts sēkļi, ezeri);
- aizsargātu biotopus, kuru pastāvēšana atkarīga no regulāras applūšanas ar virszemes ūdeņiem vai arī noteikta pazemes ūdeņu līmeņa (piem., jūrmalas pļavas, purvi).

Izvērtējumā izmantota zinātniskā informācija, kas apkopota par katru no tām. Teritorija iekļauta reģistrā, ja tās izveides mērķis ir aizsargāt vismaz vienu sugu vai biotopu, kura labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai ūdens stāvoklis ir būtisks priekšnoteikums.

Latvija ir noteikusi un iesniegusi Eiropas Komisijai izvērtēšanai un apstiprināšanai 336 *Natura 2000* teritorijas. No tām 300 ir iekļautas aizsargājamo teritoriju reģistrā - 75 Gaujas apgabalā, 115 Daugavas apgabalā, 38 Lielupes apgabalā un 72

Ventas apgabalā (sk. 2.4.1.tabulu un 2.2./1. un 2.4./1. pielikumu). Reģistrā ir iekļauti Latvijas starptautiskas nozīmes mitrāji – Ramsāres vietas, kuras ir noteiktas ar likumu “Par 1971. gada 2. februāra Konvenciju par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi” (05.04.1995., grozījumi 31.10.2002.). Piecas no sešām Latvijas Ramsāres vietām pārklājas ar *Natura 2000* teritorijām, līdz ar to reģistrā tās nav atsevišķi izdalītas. Savukārt Lubāna ezers ir izdalīts kā atsevišķa teritorija.

2.4.1. tabula. Natura 2000 teritorijas Latvijā

<i>Natura 2000</i> teritorijas	Gaujas apgabals	Daugavas apgabals	Lielupes apgabals	Ventas apgabals
Noteiktas atbilstoši Biotopu direktīvai 92/43/EEK	1	1	1	2
Noteiktas atbilstoši Putnu direktīvai 70/409/EEK	56	76	25	45
Noteiktas atbilstoši Biotopu un Putnu direktīvai	18	38	12	25
Kopā:	75	115	38	72

Dabas rezervātu un nacionālo parku teritorijas ir apstiprinātas ar šādiem tiesību aktiem:

- Grīņu dabas rezervāta likums (16.03.2000.);
- Moricsalas dabas rezervāta likums (16.03.2000.);
- Teiču dabas rezervāta likums (16.03.2000.);
- Krustkalnu dabas rezervāta likums (16.03.2000.);
- Ķemeru nacionālā parka likums (30.05.2001.);
- Gaujas nacionālā parka likums (16.12.1999.);
- Slīteres nacionālā parka likums (16.03.2000.).

Dabas liegumus nosaka MK 1999. gada 15. jūnija noteikumi Nr. 212 “Noteikumi par dabas liegumiem” un to grozījumi - MK 2004. gada 8. aprīļa noteikumi Nr. 266. Dabas lieguma zonas, kas atrodas Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā, ir noteiktas ar likumu “Par Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu” (11.12.1997).

Aizsargājamo ainavu apvidi ir izveidoti ar MK 1999. gada 9. marta noteikumiem Nr. 69 “Noteikumi par aizsargājamo ainavu apvidiem” un to grozījumiem - MK 2004. gada 8. aprīļa noteikumiem Nr. 265.

Dabas parkus nosaka MK 1999. gada 9. marta noteikumi Nr. 83 “Noteikumi par dabas parkiem” un to grozījumi - MK 2003. gada 18. marta noteikumi Nr. 118 un MK 2004. gada 8. aprīļa noteikumi Nr. 267.

Dabas pieminekļi ir noteikti ar MK 2001. gada 17. aprīļa noteikumiem Nr. 175 “Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem”.

Bez īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām reģistrā ir iekļauti mikroliegumi, kas noteikti kā *Natura 2000* teritorijas. Tie ir izveidoti īpaši aizsargājamo sugu vai biotopu aizsardzībai ar Vides ministrijas vai Zemkopības ministrijas lēmumiem.

2.5. ZIVJU AIZSARDZĪBAI NOZĪMĪGIE ŪDEŅI

Latvijā zivju aizsardzībai svarīgus ūdeņus (to dzīves vidi) nosaka divi MK noteikumi.

MK 2002. gada 15. janvāra noteikumos Nr. 27 "Noteikumi par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādus mehāniskus šķēršļus" nosauktas upes un to posmi (kopā 214), kur aizliegts būvēt aizsprostus. Galvenokārt šajā sarakstā tika iekļautas upes, kas ir nozīmīgas lašveidīgo zivju (laša, taimiņa, strauta foreles un alatas) nārsta un dzīves vietas, kā arī nozīmīgākās upes nēģa un vimbas resursu dabiskajai atražošanai un zvejai. Pēc upju tipoloģijas tās ir ūdensteces vai to posmi, kur dominē straujteču biotopi. Pie šīs upju grupas pieder Salacas, Gaujas, Daugavas un Ventas baseinu upes un to lielākās pirmās pakāpes pietekas. Arī lielākā daļa Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī ietekošo upju ir laša, taimiņa un upes nēģa nārsta vietas.

MK 2002. gada 12. marta noteikumi Nr. 118 „Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti” ir sagatavoti saistībā ar ES Direktīvu 78/659/EEK. Tā nosaka, ka jāaizsargā ūdeņi, kas ir svarīgi zivju populācijām, un ka tajos jānodrošina noteikta ķīmiskā kvalitāte. Atbilstoši direktīvai ūdeņi iedalāmi divās grupās. Augstākās kvalitātes ūdeņiem jānodrošina lašveidīgo zivju (*salmonid waters*), bet zemākās - karpu dzimtas (*cyprinid waters*) zivju populācijām labvēlīgi dzīves apstākļi. Latvijā šie noteikumi attiecas uz 123 upēm un to posmiem un 45 ezeriem – tā saucamajiem prioritārajām zivju ūdeņiem (sk. 2.2./1. pielikumu). Piederību vienai vai otrai ūdeņu kategorijai nosaka

tajos dominējošais zivju sabiedrību sastāvs un biotopi (upēm). Lielākajās upēs kā Gaujā, Ventā un Salacā - izdalīti gan lašveidīgo zivju ūdeņu, gan karpveidīgo zivju ūdeņu posmi. Sastādot šo sarakstu, lašveidīgo zivju ūdeņu statuss piešķirts arī upēm, kur pašlaik lašveidīgo zivju nav, bet pastāv iespēja atjaunot to populāciju. Prioritāro ūdensteču sarakstā iekļautas dažas mazās upes Gaujas un Daugavas apgabalos, kur saglabājušās ziemeļu upespērlenes populācijas. Savukārt ezeri, kas iedalīti lašveidīgo zivju ūdeņu kategorijā un kuros sastopamas lašveidīgās (sīga un repsis) zivis, atbilst oligotrofu (vai mazeitrofu) ezeru tipam. Parasti to dziļums pārsniedz 10 m, to lielākā daļa atrodas Latgales reģionā, Daugavas apgabalā. Karpu dzimtas zivīm piemērotāki eitrofi ezeri ar augstu bioloģisko produktivitāti. Kā tām prioritāri noteikti Latvijas lielākie ezeri ar platību virs 1000 ha, kam raksturīga lielāka zivsaimnieciskā produktivitāte. Tajos tiek iegūta lielākā daļa no nozvejas ezeros.

Ūdens struktūrdirektīva nosaka, ka speciāls aizsardzības statuss jāpiešķir ūdeņiem, kas ir svarīgi ekonomiski nozīmīgu ūdensaugu un ūdensdzīvnieku sugu aizsardzībai. Abi iepriekš minētie saraksti sastādīti, domājot par citiem mērķiem. Tāpēc, lai izveidotu „ekonomiski svarīgu” ūdeņu sarakstu, par noteicošiem izvēlējamies šādus kritērijus:

- ūdeņi ir nozīmīgi rūpnieciskajai zvejai un maksšķerēšanai;
- ūdeņi ir nozīmīgi zivju resursu atražošanā.

Rūpnieciskā zveja Latvijā tiek veikta ap 300 ezeros, 15 ūdenskrātuvēs, 5 upēs vai to posmos, bet nēģu zveja - 16 upēs.

2.5.1.tabula. Nozveja (t/g.) Latvijas iekšējos ūdeņos

Gads	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
Zivis	489,6	487,5	495,5	437,0	405,3
Upes nēģis	120,3	135,1	88,4	79,5	111,8
Kopā	609,9	622,6	583,9	516,5	517,1

Nozvejas statistikā ezeros minētas 23 zivju sugas, par ekonomiski nozīmīgām var uzskatīt 8 no tām - plaudi, līdaku, raudu, zandartu, līni, asari, karūsu un zuti. Nozvejas struktūrā pa gadiem novēro izmaiņas, tās galvenokārt nosaka zvejas intensitātes izmaiņas un jaunu zvejas regulēšanas pasākumu ieviešana. Sākot ar 2004. gadu visās ūdenstilpēs aizliegts izmantot zvejas vadu. Aizliegta arī rūpnieciskā zveja 21 ezerā, kas atrodas pilsētu vai piepilsētu teritorijā. Latvijā kopumā vērojama tendence ierobežot rūpniecisko zveju iekšējos ūdeņos, vairāk veicinot rekreācijas un tūrisma attīstību.

Latvijas ezeros zvejo galvenokārt vietējās saldūdens zivju sugas. No ceļotājzivīm tikai zutim ir ekonomiska nozīme. Šīs zivju sugas nozveja Latvijā strauji samazinās, liecinot par tā krājumu samazināšanos.

No zivsaimnieciskā viedokļa Latvijas upēm ir svarīga loma ceļotājzivju resursu atražošanā. Upēs nārsto piecas ekonomiski nozīmīgas zivju sugas - lasis, taimiņš, salaka, vimba un upes nēģis.

Upes nēģi, kas ir tradicionāls zvejas objekts mūsu valstī, atļauts zvejot 16 upēs. Visas Latvijas upes, kur tiek veikta nēģu rūpnieciskā zveja, ir iekļautas prioritāro zivju ūdeņu sarakstā.

Nozvejas statistikā upēs uzrādītas vairāk kā 20 sugu zivis, 7 no tām ir ekonomiska nozīme. Rūpnieciski nozīmīgākās zivju sugas upju zvejā ir plaudis, vimba, rauda, līdaka, zandarts, asaris un karūsa.

Kopējā zivju un nēģu nozveja Latvijas prioritārajos zivju ūdeņos pārsniedz 80% no kopējās nozvejas Latvijas iekšējos ūdeņos.

2.5.2.tabula. Zivju un nēģu nozveja (t/g.) prioritārajos zivju ūdeņos

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
Ezeri	335,0	322,8	288,7	294,4	248,6
Upes	178,7	198,8	154,4	146,5	169,4
Kopā	513,7	521,6	443,1	440,9	418,0
% no kopējās nozvejas	84,6	83,8	75,9	85,4	80,8

Nozīmīgu daļu no iekšējo ūdeņu zivju resursiem izmanto makšķernieki. Latvijā nav organizēta makšķernieku lomu uzskaitē. Kopējais makšķernieku skaits Latvijā novērtēts ap 100 tūkst., bet lomu apjoms ap 1600 - 1800 t dažādu sugu zivju gadā.

Pašlaik nav iespējams precīzi noteikt, kāda daļa šo zivju tiek noķerta prioritārajos zivju ūdeņos. Taču fakts, ka prioritāro zivju ūdeņu kategorijā ir iekļauti lielākie un produktīvākie Latvijas ūdeņi, ļauj pieņemt, ka arī lielākā makšķernieku lomu daļa (ap 80%) tiek iegūta tieši šajā ūdeņu kategorijā.

Balstoties uz iepriekš minēto var secināt, ka zivju resursu atražošanai un zvejai (rūpnieciskajai zvejai un makšķerēšanai) visnozīmīgākās Latvijas ūdenstilpes ir:

- ❑ Latvijas lielākie - Gaujas, Daugavas, Lielupes un Ventas apgabali;
- ❑ Rīgas jūras līcī un Baltijas jūrā tieši ietekošās vidēja lieluma un atsevišķas mazās upes: Vitrupe, Svētupe, Aģe, Pēterupe, Roja, Irbe, Užava, Saka un Bārta;
- ❑ piejūras ezeri - Kaņieris, Liepājas ez., Ķīšezers, Babītes ez.;
- ❑ lielākie ezeri iekšzemē – Usmas ez., Alūksnes ez., Drīdzis, Ežezers, Lubāns, Rušons, Rāznas ez., Sīvers.

Šīs ūdenstilpes gadā nodrošina šāda apjoma zivju resursus:

- ❑ rūpnieciskā zveja ezeros un upēs - aptuveni 400 - 500 t;

- saldūdens un ceļotājzivju rūpnieciskā zveja Latvijas piekrastes ūdeņos un atklātā jūrā ap - 300 - 500 t;
- makšķernieku lomi ezeros un upēs - ap 1200 - 1400 t.

Tādējādi Latvijas lielāko upju un ezeru „ekonomiski nozīmīgu zivju sugu” zivsaimnieciskā produkcija vērtējama uz 2000 t gadā. Atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas prasībām iepriekšminētās upes un ezeri iekļaujami to ūdeņu sarakstā, kas svarīgi

ekonomiski nozīmīgu sugu aizsardzībai. Sarakstā iekļautas visas laša nārsta upes, nozīmīgākās vimbas, taimiņa un upes nēģa nārsta upes, nozīmīgākās upes nēģa zvejas upes. No ezeriem sarakstā iekļauti lielākie Latvijas ezeri ar augstāko nozveju, kā arī ezeri, kas svarīgi lašveidīgo zivju - repša un sīgas - populāciju saglabāšanai. Kopumā par ekonomiski nozīmīgiem Latvijas iekšējos ūdeņos varētu noteikt 26 upes (36 to posmus) un 14 ezerus (sk. 2.5.3. un 2.5.4. tabulu).

2.5.3. tabula. Ekonomiski svarīgie ezeri

Nr.	Upju baseinu apgabals	Ezers	Rajons	Pamatojums
1.	Ventas	Kaņieris	Tukuma	Augsta produktivitāte, nozīmīgs makšķerēšanai
2.	Ventas	Liepājas	Liepājas	Nozīmīgs zvejai un makšķerēšanai
3.	Ventas	Engures	Talsu, Tukuma	Nozīmīgs zvejai un makšķerēšanai
4.	Ventas	Usmas	Ventspils	Nozīmīgs zvejai un makšķerēšanai, repša un zuša populācijai
5.	Daugavas	Alūksnes	Alūksnes	Nozīmīgs makšķerēšanai, zuša zvejai
6.	Daugavas	Drīdzis	Krāslavas	
7.	Daugavas	Ežezers	Krāslavas	Nozīmīgs zvejai un makšķerēšanai
8.	Daugavas	Ķīšezers	Rīgas	Nozīmīgs makšķerēšanai, zuša zvejai
9.	Daugavas	Lubāns	Madonas, Rēzeknes	Produktīvākais Latvijas ezers
10.	Daugavas	Rāznas	Rēzeknes	
11.	Daugavas	Rušons	Preiļu, Rēzeknes	
12.	Daugavas	Sīvers	Krāslavas	
13.	Lielupes	Babītes	Rīgas	Nozīmīgs makšķerēšanai
14.	Gaujas	Burtnieku	Valmieras	Nozīmīgs zvejai un makšķerēšanai

2.5.4. tabula. Ekonomiski svarīgās upes un to posmi

Nr.	Upju basenu apgabals	Upe	Rajons	Posma vai robežu apraksts	Pamatojums
1.	Daugavas	Aiviekste	Madonas, Aizkraukles, Jēkabpils	Visa upe	Nozīmīga makšķerēšanai visā garumā
2.	Daugavas	Daugava	Krāslavas, Daugavpils, Preiļu, Jēkabpils, Aizkraukles, Ogres, Rīgas	No valsts robežas līdz grīvai	Nozīmīga zvejai un makšķerēšanai visā garumā Latvijas teritorijā
3.	Gaujas	Amata	Cēsu	No Melnupes grīvas līdz grīvai	Laša, taimiņa, upes nēģa nārsta upe, strautes foreles un alatas populācijas

Nr.	Upju basenu apgabals	Upe	Rajons	Posma vai robežu apraksts	Pamatojums
4.	Gaujas	Brasla	Cēsu, Rīgas	No aizsprosta līdz grīvai	Laša, taimiņa, upes nēģa nārsta upe, strauta foreles un alatas populācijas
5.	Gaujas	Gauja	Gulbenes, Alūksnes, Valkas, Valmieras, Cēsu, Rīgas	No Taurenas ez. līdz grīvai	Laša, taimiņa, upes nēģa, vimbas nārsta upe, strauta foreles un alatas populācijas, nozīmīga upes nēģa zvejas vieta, svarīga maksšķerēšanai
6.	Gaujas	Rauna	Cēsu	No Raunas līdz grīvai	Nozīmīga taimiņa un upes nēģa nārsta upe
7.	Gaujas	Aģe	Limbažu, Rīgas	No aizsprosta līdz grīvai	Nozīmīga upes nēģa un taimiņa nārsta upe, neliela apjoma nēģa zveja
8.	Gaujas	Pēterupe	Limbažu, Rīgas	Visa upe	Nozīmīga taimiņa un upes nēģa nārsta upe, neliela laša populācija
9.	Gaujas	Jaunupe	Limbažu	Visa upe	Nozīmīga taimiņa un upes nēģa nārsta upe, novērots arī laša nārsts
10.	Gaujas	Salaca	Limbažu	Visa upe	Galvenā dabīgā laša nārsta upe, nārsto arī taimiņš, vimba un upes nēģis, nozīmīga maksšķerēšanai, nozīmīga nēģa zvejas vieta
11.	Gaujas	Svētupe	Limbažu	No Lauvām līdz grīvai	Nozīmīga taimiņa un upes nēģa nārsta upe, maza apjoma upes nēģa zveja
12.	Gaujas	Vitrupe	Limbažu	No grīvas līdz Ķirbižiem	Nozīmīgas taimiņa un upes nēģa nārsta upe, potenciāla lašupe
13.	Ventas	Irbe	Ventspils	Visa upe	Nozīmīga taimiņa, vimbas un upes nēģa nārstam, nozīmīga upes nēģa zvejas vieta
14.	Ventas	Roja	Talsu	No Lubes līdz grīvai	Nozīmīga taimiņa un upes nēģa nārsta upe, upes nēģa zvejas vieta
15.	Ventas	Bārta	Liepājas	No valsts robežas līdz Bārtas-Dunikas ceļa tiltam	Nozīmīga taimiņa un upes nēģa nārsta upe, neliela laša populācija, lejtecē karpu dzimtas zivis
16.	Ventas	Rīva	Kuldīgas, Liepājas, Ventspils	Visa upe	Viena no nozīmīgākajām strauta foreles populācijām, upes lejtecē upes nēģa, taimiņa un laša nārsta vietas, var būt potenciāla lašupe, ja nojauc aizsprosta pamatus
17.	Ventas	Saka	Liepājas	Visa upe	Nozīmīga upes nēģa zvejas vieta
18.	Ventas	Sventāja	Liepājas	Upes posms gar valsts robežu	Nozīmīga upes nēģa un taimiņa nārsta upe
19.	Ventas	Tebra	Liepājas	No Aizputes līdz grīvai	Nozīmīga laša, taimiņa un upes nēģa nārsta upe
20.	Ventas	Užava	Ventspils	No Tērandes līdz grīvai	Nozīmīga taimiņa un upes nēģa nārsta upe
21.	Ventas	Abava	Tukuma, Talsu,	No Rendas līdz grīvai	Nozīmīga upes nēģa un vimbas nārsta upe, nozīmīga

Nr.	Upju basenu apgabals	Upe	Rajons	Posma vai robežu apraksts	Pamatojums
			Ventspils		makšķerēšanai
22.	Ventas	Venta	Saldus, Kuldīgas	No valsts robežas līdz grīvai	Nozīmīga laša, upes nēģa, taimiņa un vimbas nārsta upe, nozīmīga makšķerēšanai, nozīmīga nēģa zvejai
23.	Lielupes	Iecava	Bauskas, Jelgavas	No Iecavas līdz grīvai	Nozīmīga upes nēģa nārsta upe, nozīmīga karpu dzimtas zivīm, makšķerēšanai
24.	Lielupes	Lielupe	Bauskas, Jelgavas, Rīgas	Visa upe	Nozīmīga vimbas nārsta upe, produktīva, zandarts, līdaka
25.	Lielupes	Mēmele	Bauskas	Visa upe	Nozīmīga vimbas nārsta upe
26.	Lielupes	Mūsa	Bauskas	No valsts robežas līdz grīvai	Nozīmīga vimbas nārsta upe

Informācijas avoti:

1. *Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK.*
2. *ES Nitrātu Direktīvas prasību iestrāde Latvijas likumdošanā II: Priekšlikumu "Riskam pakļauto zonu" noteikšanai un Ministru kabineta projektu izstrāde Latvijas – Dānijas kopprojekta ietvaros.* - Jelgava: LLU, 2000.
3. *"Par peldūdus kvalitāti oficiāli reģistrētajās Latvijas peldvietās"*, Sabiedrības veselības aģentūra, www.sva.lv.
4. *Latvijas reģioni skaitļos.* – Rīga: LRCSP, 2003.
5. *Rīcības programma īpaši jutīgajām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem.* - LR Zemkopības ministrija, 2003.
6. Ministru kabineta 1998. gada 11. augusta noteikumi Nr.300 "Peldvietu iekārtošanas un higiēnas noteikumi".
7. Ministru kabineta 2001. gada 18. decembra Nr. 531 "Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem" (<http://www.vidm.gov.lv/vid/LIK/Ludens.htm>).
8. *Eiropas Padomes direktīva 76/160/EK par peldvietu ūdens kvalitāti.*
9. *Eiropas Padomes direktīva 91/676/EK par ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu ar nitrātiem, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes avoti* (http://www.vidm.gov.lv/skd/Les_koord.htm).
10. *"Par Zilajiem Karogiem"*, Sabiedrības veselības aģentūra (<http://www.sva.lv/peldudens/>).
11. Ministru kabineta 2002. gada 22. janvāra Nr. 34 "Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī".
12. *Eiropas Padomes direktīva 91/271/EK par komunālo notekūdeņu attīrīšanu;* (<http://www.vidm.gov.lv/skd/ESkoord/pozic/Lpozicija00.htm>).
13. Ministru kabineta 2002. gada 12. marta noteikumu Nr. 118 "Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti".
14. www.ramsar.org/profiles_latvia.htm.